

FACTORI CE AFECTEAZĂ STABILITATEA CUPLULUI MARITAL

GEORGETA GHEBREA

OBIECTIVELE CERCETĂRII

Cercetarea empirică, pe care se bazează acest studiu presupune că, pentru a putea interveni asupra fenomenului de disoluție a familiilor, este necesar să cunoaștem factorii care îl influențează, să identificăm factorii care duc la disoluție, la eșec, dar și pe cei care consolidează o familie și asigură succesul funcționării ei.

Pentru a realiza acest obiectiv, ne-am propus o cercetare comparativă și explorativă, pentru a decela care sunt factorii ce influențează (negativ sau pozitiv) stabilitatea cuplului.

CÂTEVA TEORII REFERITOARE LA FACTORII CE INFLUENȚEAZĂ STABILITATEA MARITALĂ

Există importanți factori macroscopici care ne dezvăluie fragilitatea unui cuplu.

Deși se poate acționa (între anumite limite) și la nivelul macrosocial, în scopul prevenirii disoluției familiale, totuși, nivelul predilect de acțiune este cel microsocal.

La acest nivel, principala orientare teoretică (și practică, pentru că modelează strategiile de intervenție) este cea care susține că există o legătură între satisfacție și stabilitate. Vom prezenta, pe scurt, câteva teorii în această privință:

Gradul de compatibilitate dintre parteneri

Această teorie susține că este probabil ca stabilitatea cuplului să fie favorizată de o homogamie relativă. În contrast, diferențele mari dintre soți comportă riscuri, generând o incompatibilitate între ei și ducând, în final, la separare.

Principalele dimensiuni de analiză a (in)compatibilității dintre parteneri sunt: vârsta, nivelul de educație, standardul economic, mediul de proveniență (rural sau urban), naționalitatea, religia, preocupările de timp liber, valorile și concepția despre viață în general.

Aceste dimensiuni se reflectă concret în viața de familie, influențând gradul de acord/dezacord al soților asupra mai multor aspecte și activități (de exemplu, bugetul familial, timpul liber, prietenii, manifestarea afecțiunii). Aceste dezacorduri se pot transforma în surse de conflict.

Un loc aparte în cercetările de sociologie a familiei ocupă variabila vârstă.

Una dintre lucrările de pionierat în acest domeniu¹ demonstrează că vârsta la căsătorie este un element important, această vârstă trebuind să asigure flexibilitatea, dar și maturitatea soților. Burgess și Cottrell ajung la concluzia că: „În marea majoritate a cazurilor sunt neîndoielnice efectele nefericite ale căsătoriilor încheiate la vârste foarte tinere”².

Diferența de vârstă dintre soți nu creează probleme atunci când se înscrie în limitele mediilor statistice existente în populația dată³.

Un alt studiu descoperă însă că egalitatea relativă a vârstelor celor doi soți este favorabilă stabilității cuplului⁴.

Teoria schimbului psiho-social

Această teorie pune accentul pe varietatea indivizilor în ceea ce privește așteptările și aspirațiile lor în raport cu căsnicia. De la un cuplu la altul, așteptările și obiectivele sunt diferite. Chiar în interiorul aceluiași cuplu, dorințele și aspirațiile pot varia și se pot modifica de-a lungul anilor. Așteptările influențează foarte mult nivelul de satisfacție maritală.

Schimbul psiho-social⁵ ne permite să înțelegem cum soții își pot realiza propriile nevoi – chiar dacă sunt diferite, chiar opuse – prin mecanismele psihologice de pierdere/câștig, care devin criterii de evaluare a relației și opțiuni oferite soților.

Repartizarea sarcinilor gospodărești, educația copiilor, banii disponibili, profesia fiecăruia, timpul liber, relațiile sexuale ș.a. – la un moment dat duc inevitabil la anumite tensiuni și fricțiuni care nu pot fi ocolite, atunci când soții au sentimentul că dau mai mult decât primesc.

Socializarea în familia de origine

Accentuarea acestui factor este tipică abordării sociodinamice, care trasează, pe de o parte, relațiile între comportamentele manifeste între soți, și pe

¹ Ernest W. Burgess și Leonard S. Cottrell: *Predicting success or failure in marriage*, Prentice-Hall, New York, 1939, pp. 115-117.

² op. cit, p.116.

³ Lewis Terman, et al., *Psychological Factors in Marital Happiness*, Mc Graw-Hill, New York, 1938, pp. 183-187.

⁴ Harvey G. Locke, *Predicting Adjustment in Marriage*, Henry Holt and Company, New York, 1951, p.103.

⁵ Thibault, J.W., Kelly, H.H., *The Social Psychology of Groups*, John Wiley and Sons, New York, 1959.

de altă parte, relațiile între sentimentele și gândurile lor latente. Dificultățile conjugale actuale sunt puse pe seama dificultăților emoționale trăite în copilărie.

Relațiile anterioare, în special primele relații familiale, au un impact direct asupra evoluției vieții maritale. Un mediu familial caracterizat prin practici educative coerente, care oferă afecțiunea necesară, pregătește individul într-un mod mai adecvat pentru relații intime satisfăcătoare. Dimpotrivă, un mediu familial distorsionat, dezorganizat, caracterizat de violență, abuzuri, neglijență, incoerență educativă - favorizează moduri de reacție afective, cognitive și comportamentale considerabil dăunătoare stabilității relațiilor intime și satisfacției conjugale.

Influența familiei de origine asupra stabilității cuplului a fost pusă în evidență de numeroase studii, existând o corelație statistică semnificativă între divorțul părinților și divorțul copiilor⁶.

Atmosfera din căminul parental poate fi revelată de iubirea și/sau conflictele cu părinții precum și de gradul de iubire/conflicte între părinți.

Copilăria fericită are un impact pozitiv asupra stabilității cuplului⁷.

Există teorii ce explică acest lucru: fie fericirea în căsnicie te face să vezi copilăria prin ochelari roz, fie, cine a fost nefericit în copilărie e mai puțin selectiv în alegerea partenerului, deci șansele nepotrivirii cresc.

Terman face o legătură între tipul de educație primit în familie și fericirea maritală. Cea mai favorabilă este educația fermă, dar nu aspră⁸. Persoanele fericite în căsnicie provin din familii unde dorințele lor erau luate în considerare, pe când persoanele divorțate, din familii dominante⁹.

Factorii cognitivi

Abordarea socio-cognitivă¹⁰, care aduce în prim plan acești factori, este o concepție despre relațiile intime, bazată pe diferitele principii de învățare. Sursele personale de satisfacție sau de insatisfacție, gesturile, acțiunile îndeplinite de către o persoană, explicațiile elaborate de fiecare pentru a înțelege mai bine viața sa intimă sunt interpretate ca tot atâtea comportamente învățate, în tinerețe sau în decursul primelor relații intime, dar și în timpul relației actuale.

Pornind de la teoria schimbului psiho-social, satisfacția/insatisfacția sunt determinate de raportul perceput în mod subiectiv de fiecare soț între

⁶ Larry Bumpass, Teresa Castro Martin, James Sweet, *The Impact of Family Background and Early Marital Factors on Marital Disruption*, Sage Publications, Newbury Park, Ca., 1991, p.28.

⁷ Reuben Hill, *Families under stress*, Harper and Brothers, New York, 1949, p. 111.

⁸ Terman, op. cit., pp. 228-236.

⁹ Idem.

¹⁰ John Wright, Stephane Sabourin, Colette Boucher, Yvan Lussier, *La consultation conjugale d'orientation sociocognitive*, în „Vivre a deux aujourd'hui”, Le Jour, Montreal, 1993, pp.179-265.

beneficiile sau câștigurile și costurile sau pierderile suferite – un fel de bilanț, în același timp cognitiv și afectiv. În stabilirea acestui bilanț, criteriile fiecăruia sunt diferite. Indivizii care au trăit mai multe relații pline de satisfacții sau de la care au învățat multe lucruri noi, au, în general, criterii de evaluare mai ridicate decât cei care au avut mai puțin succes pe plan relațional - aceștia sunt mai flexibili, mai maleabili. Persoanele care sunt în mod regulat în contact cu alte persoane agreabile pun mai ușor capăt unei relații nesatisfăcătoare, decât persoanele care au o viață socială redusă.

Cunoștințele provin din mai multe arii: dacă a avut relații amoroase cu alți parteneri înainte de căsătorie; dacă a avut prieteni numeroși, de același sex și de sex opus, înainte de căsătorie; dacă a mai fost căsătorit(ă).

Relațiile sexuale cu alți parteneri precum și căsătoriile (și, logic, divorțurile) anterioare actualei căsătorii au un impact negativ asupra acesteia. În schimb, legăturile numeroase de prietenie cu ambele sexe înainte de căsătorie cresc stabilitatea cuplului. Acest lucru se poate explica prin educarea sociabilității, trăsătură esențială pentru buna funcționare a unei căsnicii.¹¹

Abilitățile relaționale

Comunicarea, rezolvarea problemelor, schimbul pozitiv (exprimarea afecțiunii, satisfacția sexuală) și exprimarea agresivității constituie zone unde abilitățile relaționale sunt deosebit de importante. Acestea sunt cele patru dimensiuni relaționale cruciale pentru stabilitatea cuplului.¹²

Ele se pot operaționaliza în diferite manifestări ale interacțiunilor în cadrul cuplului:

- schimbul de afecțiune între soți (comportamente verbale și non-verbale)
- schimbul de ostilități între soți (comportamente verbale și non-verbale)
- capacitatea de a asculta (comportamente verbale și non-verbale)
- sprijin (comportamente verbale și non-verbale)
- rezolvarea conflictelor (comportamente verbale și non-verbale)
- sexualitate (comportamente verbale și non-verbale).

Modelul nepotrivit al interacțiunii se formează din cauză că nu există abilități de a asculta pe celălalt, abilități pentru a face față situațiilor dificile.

Cuplurile nu diferă numai după frecvența și motivele neînțelegerilor din căsnicia lor, ci și după intensitatea sentimentelor generate de aceste neînțelegeri.

Cuplurile în care atașamentul este profund, care sunt sigure de soliditatea legăturii lor, cunosc sentimente diferite față de cuplurile în care

¹¹ Locke, op. cit., p. 229.

¹² Wright et al., op. cit., p.181.

atașamentul reciproc este slab și în care soții au tendința de a se jigni unul pe altul.

Armonia sexuală

Comportamentul sexual a fost, de-a lungul timpului, când subapreciat, când supraapreciat, în ceea ce privește consecințele lui asupra satisfacției maritale și, implicit, asupra stabilității cuplului. Putem spune azi că el este un factor egal, dar nu superior altora.

Vom prezenta în continuare câteva studii clasice ale căror concluzii au fost confirmate de-a lungul timpului și care au constituit piste valoroase pentru cercetări ulterioare.

Într-un studiu timpuriu referitor la această problemă¹³, Katherine Bement Davis ajunge la următoarele concluzii:

- fericirea în căsnicie este asociată cu o anumită pregătire pentru căsătorie

- atracția inițială este prevalentă pentru menținerea stabilității cuplului
- plăcerea sexuală are un rol hotărâtor pentru gradul de satisfacție maritală

- de asemenea, intensitatea și frecvența contactelor sexuale

- avortul scade satisfacția maritală.

Hamilton¹⁴ face, în studiul său, următoarele constatări:

- bărbații cu nevoi sexuale autodefinite ca fiind peste medie sunt mai puțin fericiți în căsnicie

- adulterul este un factor major al disoluției cuplului

- frecvența mare a actului sexual în primul an de căsnicie sporește riscul de divorț

- un procent mai mic de 20% de orgasme feminine din totalul copulărilor generează instabilitatea cuplului.

Cele mai categorice afirmații aparțin lui Kinsey¹⁵ care consideră că nepotrivirile sexuale contribuie la trei sferturi din divorțuri. La polul opus se află Terman, care este de părere că „factorii sexuali sunt departe de a fi determinantul major al fericirii în căsnicie”¹⁶.

Este de necontestat importanța primului act sexual pentru femeie și, în general, importanța comportamentului sexual premarital.

¹³ Katherine Bement Davis, *Factors in the sex life of twenty - two hundred women*, Harper and Brothers, New York, 1929

¹⁴ G. V. Hamilton, *A Research in marriage*, Lear, New York, 1948.

¹⁵ Kinsey, Alfred, Pomeroy, Wardell, Martin Clyde, *Sexual behaviour of in the human male*, W.B.Saunders, Philadelphia, 1948

¹⁶ Terman, op.cit., p.373.

• Astfel, bărbații care, înainte de căsătorie, au avut relații sexuale cu mai multe femei reprezintă o jumătate dintre cei căsătoriți și două treimi dintre cei divorțați¹⁷.

Factorii economici

În studiul citat¹⁸, Locke găsește următorii factori economici care sunt asociați pozitiv cu stabilitatea maritală:

- mobilitate profesională scăzută
- locuință în proprietate
- dotare corespunzătoare a locuinței cu diverse utilități (aragaz, apă curentă, telefon, radio, televizor, frigider, mașină de spălat)
- valori peste medie ale indicatorului de siguranță economică
- soția este casnică
- serviciu stabil al soțului
- venit decent.

Mediul social

Integrarea familiei în mediul social este foarte importantă pentru stabilitatea ei.

Aceasta presupune integrarea în mediul de muncă și un grad relativ ridicat de satisfacție profesională a fiecăruia dintre soți, precum și o rețea socială bogată și suportivă¹⁹. Sprijinul social oferit de această rețea constituie un adevărat „capital social”, o resursă semnificativă a familiei, care sporește șansele acesteia de a înfrunta diferitele dificultăți²⁰.

Locke apreciază că integrarea într-un mediu social convențional (de exemplu, unde mersul la biserică este cel puțin săptămânal) are o influență pozitivă asupra stabilității familiei.

Wright²¹ insistă asupra rolului benefic al unei vieți sociale comune a celor doi soți (activități comune, timp liber petrecut în comun, prieteni comuni).

Esențiale sunt și bunele relații cu familiile de origine (mai ales cu socrii)²². Pericolele sunt reprezentate de dezaprobarea mariajului de către familiile de origine, atitudinea paternalistă a familiilor de origine în raport cu tânăra familie și coalizarea unuia dintre soți cu părinții săi împotriva celuilalt soț.

¹⁷ Locke, op. cit., p.145.

¹⁸ Idem, pp. 268-298.

¹⁹ Charles E. Grantham, *Social networks and marital interaction*, R & E Associates, Palo Alto, 1982.

²⁰ Roger Tessier, Jean Beadry, Ginette J. Savoie, *Influence des facteurs psycho-sociaux associés au double statut des meres travailleuses sur leur santé physique et leur bien-etre psychologique*, UQAM, Montreal, 1992.

²¹ Wright et al., op. cit.

²² Locke, op. cit., p.114-115.

În ceea ce privește copiii, toate studiile indică o corelație pozitivă între numărul lor și stabilitatea cuplului.

Evoluția relației de cuplu

Wright, în studiul citat, precum și Locke, fac o analiză minuțioasă a relației de cuplu în perspectivă diacronică, încercând să găsească diferențele între familiile fericite și cele dizolvate. Sintetizând, principalele elemente de analiză a relației de cuplu sunt următoarele:

- primele momente
- perioada de dinaintea căsătoriei
- cum, cine a luat decizia de căsătorie
- cum a reacționat rețeaua socială
- sursele insatisfacției sau decepției
- dacă s-au separat până acum vreodată.

Pentru a completa și susține teoria schimbului psiho-social, cei doi autori citați mai sus demonstrează influența benefică a următorilor factori asupra stabilității familiei:

- parteneriatul în cuplu
- pregnanța relațiilor de intimitate și comunicare fără rezerve
- personalitate „democratică” și altruistă a celor doi soți (sociabilitate, responsabilitate, simțul umorului, afectuositate versus dominativ, coleric, influențabil)²³
- responsabilități în familie distribuite echitabil.

Probleme personale actuale

Studiul lui Locke a avut rezultate surprinzătoare - el a descoperit că scorurile la testul de adaptare maritală nu erau semnificativ diferite între eşantionul de căsătoriți și cel de divorțați. Se pare că uneori este suficient un singur aspect pentru a da peste cap aparența unei căsnicii fericite. De cele mai multe ori acest aspect este legat de adulter și/sau gelozie. Gelozia (simțită și manifestată atunci când soțul dansează, vorbește, își petrece timpul cu altcineva) este semnificativ mai mare la divorțați în raport cu cei căsătoriți (16% versus 55%). Îi treci multe defecte cu vederea soțului dacă în punctele pe care le socotești esențiale (fidelitatea, de exemplu), lucrurile merg bine.

La fel de importantă este neangajarea în conduite reprobabile din punct de vedere social (comportamente antisociale) sau egoiste, individualiste. Alcoolismul, delincvența, depresiunea psihică, psihoza, toate sunt puternici factori de risc pentru stabilitatea căsniciei.

²³ Idem, p.171.

IPOTEZELE CERCETĂRII

Beneficiind de literatura prezentată sumar la capitolul anterior, am formulat ipotezele cercetării noastre empirice asupra problemei care ne interesează.

Ipotezele cercetării corelează succesul/eșecul căsătoriei cu diferite variabile, având în vedere următoarele dimensiuni:

1. **Gradul inițial de compatibilitate.** Cu cât acesta este mai mare, cu atât cuplul este mai stabil. Diferențele mari dintre soți duc la disoluția cuplului. Indicatorii prin care analizăm compatibilitatea sunt:

- 1.1. Vârsta
- 1.2. Ultima școală absolvită
- 1.3. Veniturile părinților
- 1.4. Veniturile celor doi soți
- 1.5. Religia
- 1.6. Concepția de viață, în general

2. **Socializarea în familia de origine.** Cu cât familia de origine este mai armonioasă, cu atât cuplul este mai stabil. Indicatorii armoniei familiei de origine:

- 2.1. Grad de conflict redus între părinți
- 2.2. Grad de conflict redus între respondent și părinții săi
- 2.3. Grad ridicat de iubire între părinți
- 2.4. Grad ridicat de iubire între respondent și părinții săi
- 2.5. Autocaracterizarea copilăriei ca «fericită»
- 2.6. Părinți nedivorțați

3. **Experiența premaritală.** Cu cât aceasta este mai bogată, cu atât crește riscul disoluției cuplului. O experiență relațională redusă determină un nivel mai scăzut de așteptări, și, deci, posibilitatea unei satisfacții maritale mai mari. Indicatorii experienței relaționale premaritale:

- 3.1. Prieteni de același sex
- 3.2. Prieteni de sex opus
- 3.3. Relații sexuale premaritale
- 3.4. Căsătorii anterioare

4. **Relațiile cu familiile de origine.** Cu cât acestea sunt mai proaste, cu atât stabilitatea cuplului este în pericol.

- 4.1. Dezaprobarea căsătoriei de către familiile de origine
- 4.2. Coabitare intergenerațională nesatisfăcătoare
- 4.3. Relații proaste cu socrii

5. **Evoluția relației de cuplu:**

5.1. Durata cunoștinței cu soțul înainte de căsătorie. Cu cât aceasta este mai redusă, cu atât crește instabilitatea cuplului.

5.2. Vârsta la căsătorie. Cu cât aceasta este mai redusă, cu atât crește instabilitatea cuplului.

5.3. Durata căsătoriei. Cu cât aceasta este mai mare, cu atât scade riscul disoluției cuplului.

5.4. Numărul de copii. Prezența copiilor favorizează stabilitatea cuplului.

6. **Standardul economic.** Cu cât acesta este mai scăzut, cu atât crește riscul disoluției cuplului.

6.1. Șomaj

6.2. Venituri reduse

6.3. Lipsa locuinței proprii

6.4. Slabă dotare a locuinței

6.5. Nedepunerea automobilului

7. **Satisfacția maritală.** Cu cât este mai redusă, cu atât crește posibilitatea destrămării cuplului.

7.1. Dorința de a nu se fi căsătorit niciodată

7.2. Dorința de a se fi căsătorit cu altă persoană

8. **Interacțiunea în cadrul cuplului.** O interacțiune mai intensă favorizează stabilitatea cuplului. Această interacțiune se poate pune în evidență prin:

8.1. Prieteni comuni

8.2. Activități comune

8.3. Timp liber petrecut împreună

8.4. Comunicare frecventă și de calitate

8.5. Sprijin material, normativ și afectiv reciproc

9. **Schimbul psiho-social.** Cu cât există un sentiment de dezechilibru, de dezacord referitor la principalele domenii ale vieții de familie, cu atât crește riscul disoluției, fapt indicat de :

9.1. Dezacord în privința gospodării bugetului familial

9.2. Dezacord în privința manifestărilor de iubire

9.3. Dezacord în privința relațiilor sexuale

9.4. Distribuție inechitabilă a sarcinilor în gospodărie

10. **Abilitatea relațională.** Cu cât aceasta este mai scăzută, cu atât crește riscul instabilității familiei. Abilitatea relațională se manifestă în special în cazul conflictelor. Dacă soții nu posedă abilitatea relațională necesară, acest lucru se manifestă prin:

10.1. Comportament agresiv, violent, în timpul desfășurării conflictului

10.2. Strategii egoiste, individualiste de rezolvare a conflictelor

10.3. Sentimente și emoții negative, distructive, după conflict.

11. **Sprijinul social.** Cu cât mediul social în care trăiește cuplul este mai suportiv, cu atât stresul familial va fi mai ușor de înfruntat și, deci, stabilitatea va fi favorizată. Sursele de sprijin social (în afară de partener) sunt:

11.1. părinții

- 11.2. socrii
- 11.3. alte rude
- 11.4. prieteni
- 11.5. vecini
- 11.6. colegi

12. **Comportamente negative.** Unele conduite reprobabile ale unuia sau ale ambilor soți constituie motive puternice ale disoluției cuplului. Dintre acestea, cercetarea a luat în considerare următoarele:

- 12.1. gelozia
- 12.2. adulterul
- 12.3 consumul de alcool

CADRUL METODOLOGIC

De ce o cercetare în București?

Restricțiile de ordin material nu au fost singurele considerente pentru care am desfășurat cercetarea noastră în București. Am ales Bucureștiul și pentru că aici, din întreaga țară, este cel mai bine ilustrată legătura dintre statutul femeii și rata divorțurilor. În capitală, rata divorțialității este una dintre cele mai mari din țară (în 1996 aceasta a fost de 1,76 la 1000 de locuitori, comparativ cu media pe țară, care a fost de 1,5 la 1000 de locuitori)²⁴.

Pe de altă parte, în București, femeile au statutul cel mai ridicat din punct de vedere profesional și școlar. Astfel, aici femeile au o rată de ocupare destul de ridicată, rata șomajului fiind numai 7,3 %, în comparație cu 11,4%, cât este la nivelul întregii țări²⁵. În capitală, femeile au nivelul de școlaritate cel mai ridicat din întreaga țară (rata brută de cuprindere în toate nivelurile de învățământ depășește 80%)²⁶.

În București, rata fertilității este cea mai redusă din întreaga țară (27 la mie, pe când media națională este de 41 la mie²⁷). Aceste cifre arată un control al nașterilor mai pronunțat în București, comportament evidențiat și de rata foarte ridicată a avorturilor (4,8 avorturi la un născut viu față de 2 avorturi la un născut viu, cât este media pe țară)²⁸.

²⁴ *Anuarul statistic al României*, Comisia Națională de statistică, București, 1997.

²⁵ *Raportul național al dezvoltării umane. România 1997*, Expert, București, p.132.

²⁶ *Raportul național al dezvoltării umane. România 1997*, Expert, București, p.131.

²⁷ Idem, p.139.

²⁸ Ibidem, p. 143.

O cercetare exploratorie și comparativă

Cercetarea fiind exploratorie, nu s-a pus problema reprezentativității eșantionului. Cercetarea fiind de esență comparativă, am urmărit decelarea diferențelor pe două planuri: divorțați / nedivorțați și bărbați / femei.

Ernest Burgess, în 1937 și Lewis Terman, în 1939²⁹, au sugerat dezirabilitatea de a folosi comparația dintre cuplurile divorțate și cele cele fericite - pentru a decela factorii ce determină disoluția, respectiv stabilitatea familiei.

Mai multe metode se pot folosi pentru a colecta datele necesare acestui demers: chestionare, date de stare civilă, interviuri informale. Noi am folosit, în cercetarea noastră, sondajul de opinie bazat pe chestionar, majoritatea întrebărilor fiind precodificate.

Diferențele semnificative din punct de vedere statistic (puse în evidență, de exemplu, prin testul *chi pătrat*) dintre cele două categorii de cupluri, vor indica ce factori contribuie la comportamentul lor diferit.

Eșantionul

Pentru a realiza obiectivele cercetării, am considerat utilă o analiză comparativă referitoare la două subpopulații:

- indivizi ce au trăit experiența unui divorț;
- indivizi ce fac parte din cupluri stabile.

Desigur, nu am întâmpinat nici o dificultate în definirea individului divorțat (acest lucru putând fi stabilit pe baza documentelor de stare civilă). Mult mai dificilă a fost problema definirii individului ce face parte dintr-un cuplu stabil, Pentru un observator din afară, diagnosticarea stabilității unui cuplu este o chestiune foarte delicată.

Pe baza unor analize statistice (folosind datele oferite de Direcția statistică a municipiului București) am ajuns la concluzia că „șapte ani de căsnicie” reprezintă un punct critic în durata cuplului (vezi tabelul următor):

²⁹ Op. cit.

Tabelul nr. 1

Divorțuri după durata căsătoriei
Municipiul București
1997

Durata căsătoriei	Urban	Rural	Total
sub 1 an	80	5	85
1 an	236	9	245
2 ani	318	13	331
3 ani	317	15	332
4 ani	360	18	378
5 ani	309	13	322
6 ani	260	10	270
7 ani	211	9	220
8 ani	176	6	182
9 ani	151	7	158
10 - 14 ani	543	25	568
15 - 19 ani	436	14	450
20 de ani și peste	429	22	451
Total	3826	166	3992

Sursa: Direcția statistică a Municipiului București.

Potrivit acestor date, rata divorțialității în municipiul București este de aproximativ 2 la mie (una dintre cele mai ridicate din întreaga țară). Observăm din acest tabel o anumită variație a frecvenței divorțurilor în funcție de durata căsătoriei, în sensul că există o concentrare a divorțurilor în primii ani ai căsniciei, urmând ca, după primii 5 ani de căsătorie, numărul anual de divorțuri să scadă constant. Pe baza tabelului de mai sus se poate calcula durata medie a căsătoriilor populației divorțate din municipiul București, durată care este în jur de 7 ani. De aceea am considerat că, dacă cuplurile au trecut de acest punct critic al căsniciei, șansele de divorț scad și există o probabilitate ridicată de menținere a stabilității cuplului.

Prin urmare, a doua subpopulație investigată a fost alcătuită din indivizi căsătoriți, cu o durată a căsniciei mai mare de 7 ani.

Cercetarea a fost proiectată pentru a se desfășura în cele șase sectoare ale Bucureștiului. A fost construit un eșantion de 504 subiecți, câte 84 în fiecare sector al municipiului București (42 divorțați și 42 căsătoriți).

Acest eșantion cuprinde două subeșantioane:

- un subeșantion alcătuit din persoane divorțate (252 persoane, deci 50% din eșantionul total);
- un subeșantion alcătuit din persoane căsătorite cu o căsnicie ce durează de cel puțin șapte ani (252 persoane, completând celelalte 50% ale eșantionului total).

Fiecare subeșantion are o compoziție echilibrată din punctul de vedere al genului: 50% femei și 50% bărbați (respectiv un număr egal - 126 - de bărbați și de femei)

Subiecții ce au alcătuit eșantionul cercetării au fost selectați în mod aleator de pe următoarele liste oferite de Oficiile de Stare Civilă existente la nivelul sectoarelor Bucureștiului:

- pentru subiecții căsătoriți: listele căsătoriilor efectuate în anii 1988, 1989 și 1990;
- pentru subiecții divorțați: listele divorțurilor pronunțate în cursul anilor 1995, 1996 și 1997.

Aceste liste cuprind: numele persoanei respective, sexul, anul nașterii, adresa completă, anul căsătoriei, numărul de copii – astfel încât selecția aleatoare a eșantionului a putut lua în considerare, în același timp, și observarea unei distribuții cât mai echilibrate în privința următoarelor criterii: sex, vârstă, durata căsătoriei, număr de copii.

Activitatea de teren

Aplicarea chestionarului s-a făcut prin interviuri față în față, în general la domiciliul respondentului, dacă acesta nu și-a manifestat dorința ca întâlnirea cu operatorul de teren să aibă loc în altă parte. Chestionarul a fost astfel conceput încât să poată fi aplicat și prin auto completare (acest lucru a fost lăsat la latitudinea operatorilor de teren și a fost utilizat mai ales în cazul persoanelor divorțate intervievate, unele dintre acestea jenându-se să răspundă la un chestionar față în față).

Activitatea de teren s-a desfășurat în noiembrie 1997. Din cauza unor dificultăți apărute, în special a modificării adreselor respondenților, eșantionul proiectat nu s-a realizat în toate datele sale.

Tabelul nr. 2

Structura eșantionului realizat

sex - stare civilă	Divorțați	căsătoriți	Total
masculin	98	122	220
feminin	103	137	240
Total	201	259	460

REZULTATELE CERCETĂRII

Gradul inițial de compatibilitate

Sunt diferențele dintre cei doi soți răspunzătoare pentru disoluția cuplului? Aceasta este întrebarea la care vom încerca să răspundem în cele ce urmează.

Diferența de vârstă , în general, nu contează

Diferența de vârstă nu constituie o discriminare semnificativă între cele două subeșantioane ale cercetării noastre (probabilitatea de eroare = 0,55). Următorul tabel ne arată distribuția diferențelor de vârstă între cei doi soți, atât pentru subeșantionul de divorțați, cât și pentru cel alcătuit din persoane căsătorite:

Tabelul nr. 3

nr.	diferența de vârstă (ani)	persoane divorțate (%)	persoane căsătorite (%)
1.	mai puțin de un an	12	13
2.	1 - 4 ani	62	60
3.	5 - 9 ani	20	23
4.	10 - 14 ani	4	1
5.	15 - 19 ani	1	1,5
6.	peste 20 de ani	1	1,5
	Total	100	100

Prin urmare, diferența de vârstă dintre soți nu este relevantă pentru stabilitatea cuplului, deși, deseori, o diferență mare de vârstă implică și o diferență de viziune, de valori, de mod de viață – deci, un risc mai mare de apariție a neînțelegerilor.

Dacă soția este mai în vârstă decât soțul, căsnicia este mai stabilă

Bineînțeles, datorită comportamentului nupțial dominant în societatea noastră, diferența de vârstă între cei doi soți este de cele mai multe ori în favoarea bărbatului (în sensul că el este mai în vârstă). Ce se întâmplă însă când această diferență este, contrar cutumei, în favoarea soției?

Rezultatele analizei noastre au fost surprinzătoare: șansele de stabilitate cresc atunci când soția este mai în vârstă decât soțul. Această situație (diferență de vârstă favorabilă soției) este prezentă la aproximativ 10% dintre cazurile ce alcătuiesc eșantionul nostru. Iată care este distribuția în cele două subeșantioane: pentru 12,5% dintre persoanele căsătorite, soția este mai în vârstă decât soțul – în raport cu numai 6%, în cazul cuplurilor din care au făcut parte persoanele ce au ajuns la divorț. Prin urmare, rezultatele indică o

incidență mai mult decât dublă a soției mai în vârstă, în cazul cuplurilor stabile – decât în cazul celor instabile.

Diferențele de nivel de școlaritate și de standard material al familiei de origine nu sunt importante

Similar cu diferența de vârstă, nici diferența de școlaritate nu joacă un rol esențial în discriminarea dintre cele două subeșantioane. Remarcăm, totuși, că cea mai mare parte a cuplurilor se formează pe criterii homogamice, majoritatea respondenților (72%) având un nivel de educație egal cu cel al partenerului.

Aceeași homogamie este pusă în evidență și de similaritatea standardelor economice ale familiilor de origine ale celor doi soți: 91% dintre respondenți provin din familii care intră în aceeași categorie de venituri cu cea a soților lor.

Riscul disoluției cuplului sporește atunci când soția obține venituri mai mari decât soțul

Diferența de venituri dintre cei doi soți nu este importantă pentru (in)stabilitatea familiei decât în cazul în care soția este cea care câștigă mai mult. Această concluzie ne este furnizată de către rezultatele cercetării, care ne arată că 26% dintre femeile divorțate au avut salarii mai mari decât soții lor, în comparație cu numai 13% dintre femeile cu o căsnicie stabilă (probabilitate de eroare = 0,007).

Acest fapt confirmă ipoteza potrivit căreia independența economică a femeii este un puternic predictor al creșterii divorțurilor și al instabilității uniunilor conjugale, în general. Pe de altă parte, nu numai sentimentul femeii de independență materială dar, probabil, și sentimentul de disconfort al bărbatului (pus într-o situație de inferioritate) este răspunzător pentru eșecul marital.

Socializarea în familia de origine

Divorțul părinților crește probabilitatea divorțului copiilor

În eșantionul nostru, persoanele ai căror părinți sunt divorțați reprezintă o minoritate. Totuși, șansele de a face parte din această minoritate sunt mai mari pentru subeșantionul de divorțați decât pentru subeșantionul celălalt.

Astfel, numai 10% din subeșantionul alcătuit din persoane cu o căsnicie stabilă au părinții divorțați. Ponderea este aproape dublă (19%) în cazul subeșantionului compus din persoane divorțate. Această diferență este semnificativă din punct de vedere statistic (probabilitate de eroare = 0,0002).

Aceste rezultate confirmă ipoteza referitoare la influența experienței de viață trăite în copilărie (și, în special, influența climatului familial) asupra desfășurării ulterioare a biografiei familiale. Confruntat în copilărie cu un anumit tip de relații familiale și conjugale, individul ajuns la vârstă adultă, întemeindu-și, la rândul său o familie, va fi incapabil (fără sprijin exterior) să dezvolte relații familiale de tip diferit, el reproducând, involuntar, experiența trăită în familia de origine.

Conflictele cu tatăl marchează în mai mare măsură (decât conflictele cu mama) viitorul conjugal al copilului

Relația conflictuală cu tatăl este prezentă în mai mare măsură în rândul persoanelor divorțate (11% declară prezența conflictului în măsură mare și foarte mare – față de numai 6% în cazul celor cu căsnicii stabile; (probabilitatea de eroare = 0,02). Aceasta se poate explica prin modelul de educație autoritară practicat de mulți tați în societatea românească, model care intră în conflict cu aspirația de autonomie a tinerilor. Pe de altă parte, o situație conflictuală cu tatăl îl privează pe tânăr de împărtășirea unor experiențe de viață, de sfaturi, de sprijin din partea tatălui său.

Pentru fete, conflictul cu tatăl poate însemna, deseori, o reducere a autonomiei, restricții în privința modului de viață dorit, un control mai riguros - ceea ce poate determina, de asemenea, o limitare a relațiilor sociale și a experienței de viață, cu efecte asupra capacității de a face față unei vieți de cuplu.

Importanța iubirii în familia de origine

Am văzut, în formularea ipotezelor, că se poate estima o stabilitate a cuplului, în cazul în care partenerii provin din familii unde iubirea și manifestarea ei erau prezente. Într-un fel, această ipoteză este o consecință logică a celor discutate mai sus, conform cărora, prezența conflictelor în viața familiei de origine predispune la conflicte în familia proprie.

Analiza datelor nu a relevat diferențe semnificative în ceea ce privește măsura prezenței iubirii în familiile respondenților. Totuși, sensul acestor diferențe nu este în favoarea unei prezențe mai pregnante a iubirii în familiile de origine a subiecților cu căsnicii stabile, ci dimpotrivă. Cu excepția relațiilor cu tatăl, subeșantionul divorțaților înregistrează ponderi mai mari în ceea ce privește prezența iubirii în familia de origine:

Tabelul nr. 4

„Arătați în ce măsura era prezentă iubirea între următoarele persoane înainte de a vă căsători:”

	Persoane divorțate	Persoane căsătorite
Între mama și tatăl dvs.:	1. Deloc sau puțin	13
	2. Moderat	26
	3. Mult și foarte mult	61
	Total	100
Între dvs. și mama dvs.:	1. Deloc sau puțin	7
	2. Moderat	17
	3. Mult și foarte mult	76
	Total	100
Între dvs. și tatăl dvs.:	1. Deloc sau puțin	9
	2. Moderat	35
	3. Mult și foarte mult	56
	Total	100

Situațiile discutate la subpunctele anterioare conturează imaginea a două extreme în ceea ce privește modelul familiei de origine a persoanelor divorțate:

- **un model conflictual**, cu certuri frecvente între membrii familiei, cu carențe grave de comunicare și afecțiune;
- **un model supraprotector**, în care copilul este sufocat de grija și iubirea părinților (în special a mamei), de care el vrea să se emancipeze, dar nu reușește.

Experiența premaritală

Experiențele relaționale premaritale

În general, nu s-au semnalat diferențe semnificative între cele două subeșantioane, cu referire la numărul de prieteni (de același sex sau de sex opus) avuți înainte de căsătorie. Astfel, una dintre ipotezele cercetării noastre a fost infirmată. În schimb, **experiența relațiilor sexuale premaritale** a indus discriminări semnificative din punct de vedere statistic între subeșantionul alcătuit din persoane divorțate și cel alcătuit din persoane cu o căsnicie stabilă. Respondenții divorțați au avut, înainte de a se căsători, o viață sexuală mai activă decât cei cu o căsnicie stabilă:

Tabelul nr. 5

„Ați avut relații sexuale înainte de căsătorie?”

	Persoane divorțate (%)	Persoane căsătorite (%)
1. Da, numai cu soțul (soția)	37	24
2. Da, și cu alți parteneri	33	29
3. Nu	30	47
Total	100	100

(probabilitate de eroare = 0).

Această diferență indică, probabil, o corelație între un comportament sexual premarital mai tradiționalist și o mai slabă incidență a divorțurilor în rândurile celor care aderă la un astfel de comportament.

Tabelul nr. 6

„Ați avut relații sexuale înainte de căsătorie?”

	Femei		Bărbați	
	divorțate (%)	Căsătorite (%)	divorțați (%)	căsătoriți (%)
1. Da, numai cu soțul (soția)	42,2	22	32	26
2. Da, și cu alți parteneri	10,8	8	52	55
3. Nu	47	70	16	19
Total	100	100	100	100

Din tabelul de mai sus se poate trage concluzia că ceea ce induce diferența fundamentală este, de fapt, comportamentul sexual premarital al femeilor, întrucât cel al bărbaților nu este foarte deosebit, în funcție de apartenența la un eșantion sau altul. În schimb, femeile divorțate au avut relații sexuale premaritale în proporție de 53%, în comparație cu femeile cu căsnicii stabile, care au practicat sexul premarital într-o proporție de numai 30%.

Există persoane predispuse la divorțuri repetate, indiferent de caracteristicile partenerului

Diferența dintre numărul de căsătorii contractate de fiecare dintre cei doi soți este semnificativă pentru cele două subeșantioane, în sensul că, mariajele în care cel puțin unul dintre cei doi soți nu este la prima căsătorie, au o probabilitate mai mare să se destrame.

Astfel, în 23% dintre căsătoriile dizolvate (din subeșantionul nostru) cel puțin unul dintre soți nu se afla la prima căsătorie. În cazul căsătoriilor stabile, numai 6% dintre soți nu se află la prima căsătorie. Această diferență dintre cele

două subeșantioane ale cercetării noastre este semnificativă (probabilitate de eroare = 0,0000).

Persoanele care au cel puțin două divorțuri au cunoscut, în general, o copilărie și o adolescență conflictuale, nu atât conflicte între părinții lor, cât mai ales conflicte între ei și părinții lor. Sunt persoane care au dificultăți de interrelaționare, fapt pus în evidență de procentul relativ mare al celor care au declarat că nu au avut înainte de căsătorie prieteni de același sex și nici de sex opus.

Nu același lucru se poate spune despre viața lor sexuală, începută destul de devreme și cuprinzând mai mulți parteneri. Dacă prietenia (și comunicarea implicată de acest tip de relație umană, bazată pe confesiuni și sprijin reciproc), reprezintă o dificultate, se pare că sexul a fost o opțiune aparent mai simplă. De asemenea, majoritatea s-au căsătorit foarte tineri, încercând să compenseze astfel, printr-o legătură oficializată, instabilitatea lor afectivă, să câștige un punct de referință și de echilibru în viața lor. Din păcate, această tentativă a eșuat, datorită incapacității de a gestiona conflictele, de a face compromisuri și datorită unei pronunțate laturi violente a caracterului acestor oameni.

Următorul tabel sintetizează aceste rezultate:

Tabelul nr. 7

Frecvența unor caracteristici în subeșantionul persoanelor divorțate de două ori și în rândul persoanelor cu căsnicii stabile

Variabila	Ponderea în rândul persoanelor divorțate de două ori (%)	Ponderea în rândul persoanelor cu o căsnicie stabilă (%)
1.conflicte numeroase cu mama	10	5
2.conflicte numeroase cu tata	17	6,5
3.inexistența prietenilor de același sex	30	27
4.inexistența prietenilor de sex opus	42,4	34
5. relații sexuale înainte de căsătorie	73	51
6.vârsta la prima căsătorie <20 ani	41	29
7.sentimente de furie în timpul disputelor cu partenerul	27	16
8.manifestări violente în timpul neînțelegerilor cu partenerul	28,5	8,3
9.părinți divorțați	15	12

Relațiile cu familiile de origine

Dezaprobarea părinților are efecte nefaste asupra stabilității căsătoriei copiilor lor

Deși, teoretic, părinții nu mai au un rol hotărâtor asupra alegerii partenerului de viață al copiilor lor, condițiile economice și culturale specifice

societății românești determină, chiar dacă indirect, o menținere a importanței influenței acestora.

Astfel, tinerii reușesc să-și câștige autonomia economică relativ târziu - de multe ori, mult după ce se căsătoresc, rămânând dependenți de sprijinul părinților. Un loc de muncă, un salariu (de cele mai multe ori destul de scăzut, la această vârstă) nu sunt suficiente pentru a face față greutăților vieții la început de căsnicie, când sunt necesare multe investiții inițiale (cea mai importantă fiind locuința).

De asemenea, influența părinților este potențată de poziția familiei, ca instituție socială, în societatea românească. În ciuda unor fenomene sociale și demografice nefavorabile, familia rămâne un pilon de supraviețuire și principala sursă de sprijin social (de toate tipurile: afectiv, normativ, material) pentru indivizi.

În aceste condiții, contrazicerea familiei de origine, prin căsătoria încheiată, poate avea efecte nefaste, lucru evidențiat și de răspunsurile subiecților la următoarea întrebare:

Tabelul nr. 8

„Care a fost poziția părinților dumneavoastră, înainte de căsătorie, față de soțul (soția) dumneavoastră?”

	Persoane divorțate	Persoane căsătorite
1. Aprobare	62	79
2. Indiferență	15	6
3. Dezaprobare	23	15
Total	100	100

Diferențele vizibile dintre cele două subeșantioane sunt semnificative din punct de vedere statistic (probabilitate de eroare = 0,0001). În mod clar, aprobarea din partea părinților este mai frecventă în cazul persoanelor cu o căsnicie stabilă, iar dezaprobarea și indiferența sunt mai frecvente în rândul persoanelor divorțate.

Această realitate suscită mai multe explicații:

a) persoanele cu o căsnicie stabilă au relații mai armonioase cu familiile de origine;

b) persoanele cu o căsnicie stabilă au o comunitate de valori și de opinii cu familia lor de origine;

c) persoanele cu o căsnicie stabilă țin cont, în deciziile de viață pe care le iau, de atitudinea familiei lor de origine.

În ceea ce privește persoanele divorțate:

a) au relații mai conflictuale cu familia de origine, relații al căror model l-au reprodus în propria familie;

b) au ales partenerul de viață pentru a-și contraria părinții sau pentru a scăpa de sub tutela lor;

c) deși atracția față de partenerul ales a fost mai puternică decât interdicția (directă sau indirectă) din partea părinților, au constatat ulterior că nu se pot rupe de familia de origine, care a continuat să-și exercite influența, amestecându-se în viața lor conjugală.

Aceste posibilități confirmă prezența celor două extreme în ceea ce privește modelul familiei de origine a persoanelor divorțate: modelul conflictual și modelul supraprotector.

Experiența coabitării intergeneraționale

Studiile anterioare au arătat că experiența coabitării intergeneraționale este traumatizantă pentru tinerele cupluri³⁰. Locuirea împreună cu părinții este stresantă deoarece, în majoritatea cazurilor, nu reprezintă opțiunea tinerilor, ci este dictată de imposibilitatea accesului la o locuință proprie. Tinerele cupluri percep acest lucru ca pe un atentat la independența lor, independență ce reprezintă un atribut puternic valorizat de către ei. Tinerii ar prefera să locuiască singuri, fără părinți, deși sunt conștienți că, din punct de vedere material, coabitarea cu părinții este avantajoasă. Acest conflict interior, ce ajunge uneori să fie exteriorizat chiar în forme violente, are consecințe negative asupra sănătății fizice și psihice, asupra satisfacției generale față de viață și, ceea ce este și mai important, asupra satisfacției maritale și familiale.

Studiul de față confirmă, parțial, aceste constatări, în sensul că nu coabitarea intergenerațională în sine reprezintă o amenințare pentru stabilitatea cuplului, ci atitudinea față de aceasta. Astfel, proporții însemnate, atât din rândul persoanelor divorțate (31%), cât și din rândul persoanelor cu o căsnicie stabilă (42%) au trăit experiența conviețuirii cu părinții, pe o durată mai mare de șase luni, în perioada în care au fost căsătoriți. Diferența majoră constă în faptul că majoritatea persoanelor cu o căsnicie stabilă declară că această experiență le-a plăcut, pe câtă vreme persoanelor divorțate nu le-a plăcut:

Tabelul nr. 9

„Ce părere aveți despre conviețuirea dumneavoastră cu părinții, pe durata căsniciei dvs.?”

	Persoane divorțate	Persoane căsătorite
1. Nu mi-a plăcut	55	29
2. Mi-a fost indiferent	18	20
3. Mi-a plăcut	27	51
Total	100	100

³⁰ Georgeta Ghebrea, *Vie de couple et cohabitation intergénérationnelle*, „La transition en Roumanie”, Presses de l’Université de Québec, Montreal, 1995.

Prin urmare, deși confruntate cu aceeași situație, cuplurile stabile și cele care au ajuns la divorț au reacționat în mod diferit. Această diferențiere (probabilitate de eroare = 0,002) poate fi rezultatul fie al unei calități diferite a coabitării intergeneraționale, fie al unei disponibilități diferite de a accepta această coabitare.

Cert este că persoanele divorțate nu își amintesc cu plăcere de această perioadă din viața lor, ceea ce indică faptul că și coabitarea intergenerațională a jucat un anumit rol în disoluția căsniciei lor.

Evoluția relației de cuplu

O durată de cel puțin doi ani de cunoștință înainte de căsătorie crește probabilitatea stabilității căsniciei

Respondenții intervievați nu au așteptat prea mult din momentul în care și-au cunoscut viitorul soț și până s-au căsătorit (media, mediana și modul având valori între 9 luni și un an). Situația se schimbă însă atunci când această durată se prelungește peste doi ani. În acest caz, diferența dintre cele două subeșantioane ale cercetării noastre devine semnificativă (probabilitate de eroare = 0,05). Astfel, dacă numai 12,5% dintre persoanele divorțate au așteptat peste doi ani înainte de a se căsători, 18,5% dintre persoanele cu căsnicii stabile au preferat acest lucru.

Vârsta la care are loc căsătoria nu este importantă

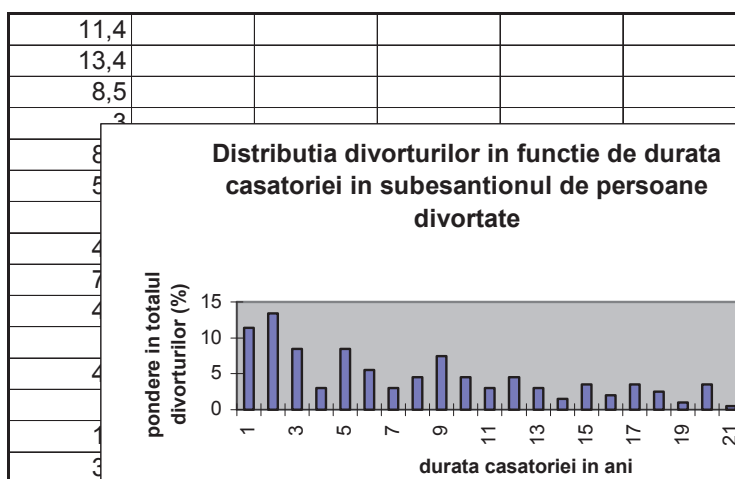
O ipoteză vehiculată în literatura de specialitate (vezi subcapitolul *Ipotezele cercetării* al acestui articol) susține ideea că mariajele încheiate la vârste foarte tinere sunt expuse disoluției, întrucât partenerii nu sunt suficient de maturi și nu dispun de resursele (materiale și afective) necesare supraviețuirii unei căsniciei. Această situație este explicată și printr-un model nupțial diferit în funcție de categoria socială, în sensul că în clasele de jos oamenii se căsătoresc mai devreme și divorțează mai frecvent.

Această idee, a corelației dintre vârsta la căsătorie și stabilitatea acesteia nu a fost confirmată de către cercetarea noastră. Atât în subeșantionul alcătuit din persoane divorțate, cât și în cel alcătuit din persoane cu o căsnicie stabilă, vârstele la căsătorie sunt sensibil egale (probabilitate de eroare = 0,28). Probabil a contribuit la această situație și specificul modelului nupțial românesc, românii căsătorindu-se în masă și relativ devreme în comparație cu societățile occidentale.

Primii doi ani de căsătorie reprezintă perioada de risc maxim

Respondenții care au alcătuit subeșantionul persoanelor divorțate din cercetarea noastră au o distribuție diversificată în ceea ce privește durata căsniciei lor. Totuși, se observă o aglomerare a divorțurilor în primii ani de căsnicie, lucru pus în evidență de următorul grafic:

Graficul nr. 1

Prezența copiilor favorizează stabilitatea?

Ce rol dețin copiii în (in)stabilitatea unei căsnicii? Fără a intra într-o analiză aprofundată, cercetarea noastră a stabilit existența unei corelații pozitive între numărul de copii ai cuplului și stabilitatea acestuia. Următorul tabel ilustrează această corelație semnificativă (probabilitatea de eroare = 0,0000):

Tabelul nr. 10

Variația numărului de copii în familie în funcție de cele două subeșantioane ale cercetării

Număr de copii	în cazul respondenților divorțați (%)	în cazul respondenților căsătoriți (%)
0	41,3	8
1	30,4	34
2	23,2	46,5
3	3,6	9,1
4	1,5	2,4
Total	100	100

Se poate observa că numai 8% dintre subiecții căsătoriți nu au copii, în comparație cu peste 40% dintre cei divorțați. În căsniciile stabile există, de asemenea, o tendință de a transgresa bariera copilului unic. Totuși, deși mai numeroase decât cuplurile divorțate cu trei sau patru copii, cuplurile stabile cu mai mult de doi copii, sunt destul de rare - 11,5%.

Datele nu ne permit să vedem dacă existența copiilor este o cauză a stabilității cuplului sau, dimpotrivă, un cuplu stabil este mai dornic de a avea copii, pe câtă vreme un cuplu instabil este mai reținut în această privință.

În orice caz, corelația existentă între numărul de copii și statutul marital este foarte puternică, ceea ce ne îndreptățește să credem că, într-adevăr, copiii reprezintă un factor de stabilitate a căsniciei.

Standardul economic

Veniturile

Răspunzând la întrebarea referitoare la autoaprecierea veniturilor, subiecții participanți la cercetare au avut reacții asemănătoare, în sensul că marea lor majoritate s-a autocaracterizat ca având venituri scăzute. Nu s-au remarcat, în această privință, diferențe semnificative între cele două subeșantioane.

Răspunzând însă la o întrebare mai precisă, privind mărimea în lei a veniturilor familiei, participanții la cercetare s-au diferențiat, conturând concluzia că familiile care au ajuns la divorț au, în general, venituri mai mici decât familiile stabile.

Tabelul nr. 11

„Care sunt veniturile dumneavoastră și ale soțului dvs., fost sau actual?” [cumulat]

	Persoane divorțate (%)	Persoane căsătorite (%)
Sub 1,5 milioane de lei	75,5	68,2
Între 1,5 milioane și 3 milioane de lei	18,8	27,8
Peste 3 milioane de lei	5,7	4
Total	100	100

(probabilitatea de eroare = 0,003).

Prin urmare, dimensiunea redusă a veniturilor reprezintă un factor de risc pentru stabilitatea familiei, constituind o sursă suplimentară de tensiune.

Șomajul

Pentru respondenții ce au alcătuit eșantionul studiului, experiența șomajului nu a indus diferențe semnificative în ceea ce privește stabilitatea cuplului lor. Este de remarcat, totuși, frecvența relativ mare a șomajului în rândurile persoanelor intervievate: 21% în cazul subeșantionului de divorțați și 28% pentru celălalt subeșantion.

Bunurile de folosință îndelungată

Bunurile deținute de o familie completează, alături de venituri, imaginea nivelului de trai al acelei familii. Subiecții investigați au o situație mai degrabă favorabilă din acest punct de vedere. Analiza posesiei acestor bunuri în funcție de stabilitatea cuplului (întrebarea se referea la bunurile deținute în timpul căsniciei) a pus în evidență câteva diferențe semnificative. În general, cuplurile stabile au reușit să acumuleze mai multe bunuri decât cuplurile ce au eșuat. Următorul tabel, care indică ponderile procentuale ale respondenților din fiecare subeșantion ce au/au avut respectivele dotări, exemplifică această situație:

Tabelul nr. 12

Dotarea cu bunuri a celor două subeșantioane

	Persoane divorțate	Persoane căsătorite
1. locuință	80%	90%
2. mașină	30%	45%
3. terenuri	10%	12%
4. casă de vacanță	3%	5%

1) (probabilitatea de eroare = 0,03; 2) p.d.e = 0,001; 3) p.d.e. = 0,01; 4) p.d.e. = 0,05)

Este posibil ca aceste diferențe să se explice prin durata mai mare a căsniciei, în cazul cuplurilor stabile în comparație cu cuplurile divorțate, timp în care au putut să-și consolideze standardul material (astfel, durata căsniciei cuplurilor stabile din respectivul subeșantion este, în medie, 18 ani, pe când în cazul cuplurilor divorțate media este de 8,7 ani). Prin urmare, este posibil ca aspectul economic să joace un rol în (in)stabilitatea cuplurilor, dar datele deținute nu permit certitudinea acestei afirmații. Totuși, cuplurile stabile se bucură în mod clar de o poziție de superioritate din acest punct de vedere.

Satisfacția maritală

Principalul factor cu acțiune directă asupra disoluției familiei este insatisfacția maritală. Bineînțeles, aceasta este influențată, la rândul ei, de o serie de alți factori, care acționează indirect.

Pentru a măsura sentimentul de satisfacție maritală am folosit scala Locke - Wallace care cuprinde următoarele dimensiuni: dorința de a nu se fi căsătorit, dorința de a se căsători cu aceeași persoană (în cazul în care ar lua

viața de la capăt), prietenii comuni, activități comune în afara casei, preferința comună de a petrece timpul liber în același mod, comunicarea dintre soți.

Variația acestor itemi indică intensitatea satisfacției maritale. Fiecare item de mai sus reprezintă o scală cu un număr variabil de trepte, scorurile mici corespunzând unei satisfacții maritale reduse iar scorurile mari - unei satisfacții maritale mari.

Astfel, insatisfacția maritală este semnalată de următoarele: dorința de a nu se fi căsătorit, dorința de a se căsători cu altă persoană (în cazul în care ar lua viața de la capăt), slaba prezență a prietenilor comuni, slaba prezență a activităților comune în afara casei, slaba prezență a preferinței comune de a petrece timpul liber în același mod, comunicarea defectuoasă dintre soți.

Faptul că insatisfacția maritală este un factor imediat al disoluției familiei este pus în evidență de rezultatele foarte diferite obținute în cele două subeșantioane ale cercetării noastre.

• Astfel, **majoritatea divorțaților își dorește să nu se fi căsătorit**, pe când majoritatea persoanelor cu căsnicii stabile nu se gândește niciodată la acest lucru:

Tabelul nr. 13

„V-ați dorit vreodată să nu vă fi căsătorit?”

	Persoane divorțate (%)	Persoane căsătorite (%)
1. Adeseori	25,7	5,8
2. Uneori	28,6	17,4
3. Foarte rar	9,5	13,6
4. Niciodată	36,2	63,2
Total	100	100

(probabilitatea de eroare = 0,0000)

• Dacă ar lua viața de la capăt, **majoritatea divorțaților s-ar căsători cu altcineva**, pe când cei cu căsnicii stabile s-ar căsători cu aceeași persoană:

Tabelul nr. 14

„Dacă ați lua viața de la capăt, credeți că:”

	Persoane divorțate (%)	Persoane căsătorite (%)
1.nu v-ați mai căsători	23	19
2.v-ați căsători cu altcineva	61	9
3.v-ați căsători cu aceeași persoană	16	72
Total	100	100

(probabilitatea de eroare = 0,0000).

Interacțiunea în cadrul cuplului

• **Prietenii comuni contribuie și ei la stabilitatea cuplului**, pe când lipsa lor arată că partenerii respectivi riscă să facă parte din rețele sociale diferite și, astfel, să creeze o distanță între ei:

Tabelul nr. 15

„Dumneavoastră și soțul (soția) dvs. aveți (ați avut) prieteni comuni?”

	Persoane divorțate (%)	Persoane căsătorite (%)
1. Aproape niciunul	20,6	11,2
2. Foarte puțini	23,6	25
3. Câteva	40,7	42,6
4. Mulți	15,1	21,2
Total	100	100

(probabilitatea de eroare = 0,02).

Singurul item din scala satisfacției maritale care a contrazis ipotezele este cel referitor la activitățile comune ale celor doi soți, în afara casei. Așa cum am explicat mai sus, ne așteptam ca frecvența activităților comune să fie mai slabă în cazul persoanelor divorțate, arătând o dată mai mult o lipsă de comunicare și de afinitate între soți.

• Rezultatele cercetării au fost însă surprinzătoare: **persoanele divorțate obișnuiau să aibă mai multe activități în comun, în afara casei, cu foștii lor soți**, decât persoanele cu o căsnicie stabilă. Aceste rezultate se pot explica fie printr-un atașament mai mare al cuplurilor stabile pentru timpul petrecut acasă, fie printr-o concepție mai tradiționalistă a acestor cupluri, concepție ce recomandă soției să acorde o anumită autonomie soțului, în ceea ce privește activitățile din afara căminului. Pe de altă parte, o viață socială mai intensă poate genera conflicte pe motive de gelozie, dat fiind faptul că această viață implică contacte sociale mai frecvente.

Tabelul nr. 16

„Dumneavoastră și soțul (soția) obișnuiți (obișnuiți) să aveți activități comune în afara casei?”

	Persoane divorțate (%)	Persoane căsătorite (%)
1.Toate	29,4	15,4
2.Multe	23,9	22
3.Unele	30,3	33,6
4.Foarte puține	12,4	23,2
4.Niciuna	4	5,8
Total	100	100

(probabilitatea de eroare = 0,0009).

• Faptul că în cuplurile stabile soții preferă să stea acasă este confirmat și de rezultatele obținute în distribuția următorilor doi itemi ai scalei, itemi referitori la timpul liber. **În cuplurile stabile, atât soțul cât și soția preferă să-și petreacă timpul liber în interiorul căminului.** De fapt, diferența cu adevărat importantă se înregistrează între preferințele soțiilor. **Femeile divorțate sunt mai puțin atașate căminului,** preferând în mai mare măsură (decât femeile cu căsnicii stabile) să petreacă timpul liber în afara casei. Această constatare confirmă ideea că, de fapt, amploarea fenomenelor de disoluție a familiei este provocată nu atât de comportamentul bărbaților, cât de schimbările sociale ce au antrenat modificarea statutului femeii în societate și în familie. Dacă în trecut femeile erau mai dispuse să accepte situații familiale dezavantajate, astăzi independența materială le conferă dreptul de a revendica din ce în ce mai mult un mod de viață asemănător cu cel al bărbaților - deci mai puțin legat de cămin.

• Itemul referitor la **comunicarea** dintre cei doi soți relevă cu claritate importanța acesteia pentru stabilitatea cuplului. Faptul că majoritatea persoanelor divorțate nu obișnuia să discute cu soțul problemele avute ne oferă una dintre cheile înțelegerii motivelor pentru care s-a ajuns la disoluția familiei. Pe de altă parte, acest fapt ne indică una dintre căile fundamentale de prevenție a fenomenului, și anume, ameliorarea comunicării în interiorul cuplului conjugal.

Tabelul nr. 17

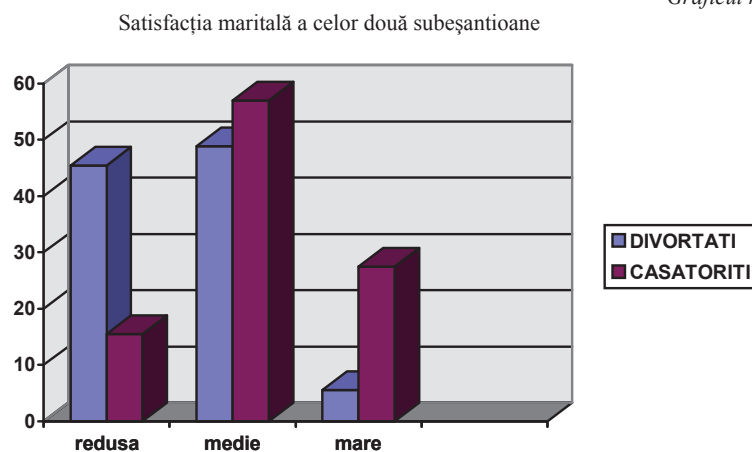
„Obișnuiți (obișnuiți) să discutați cu soțul (soția) problemele pe care le are (avea) fiecare?”

	Persoane divorțate (%)	Persoane căsătorite (%)
1. Aproape niciodată	10,5	1,5
2. Când și când	45	22,6
3. Aproape întotdeauna	30,5	30,4
4. Întotdeauna	14	45,5
Total	100	100

(probabilitatea de eroare = 0,000).

Disoluția familiei este precedată, prin urmare, de o stare de insatisfacție maritală. Este posibil ca, în această perioadă premergătoare divorțului, să se poată interveni pentru a identifica factorii ce produc scăderea satisfacției maritale și pentru a-i contracara. De aceea, diagnoza satisfacției maritale este foarte importantă.

Graficul nr. 2

Care dimensiune a satisfacției maritale creează cele mai mari diferențe între cele două subeșantioane și este răspunzătoare, în mai mare măsură, pentru disoluția familiei?

Pentru a răspunde la această întrebare, am comparat mediile pentru fiecare item, prin intermediul testului T și am văzut unde diferențele sunt mai semnificative.

Această analiză a reliefat încă o dată **importanța comunicării** dintre cei doi soți. Faptul că în cuplurile stabile soții sunt mai apropiați, că își împărtășesc mai mult toate problemele pe care le au, că discută atât motivele de satisfacție, cât mai ales pe cele de insatisfacție, contribuie foarte mult la stabilitatea familiei.

Schimbul psiho-social

Motive de dezacord între soți

Am căutat să aflăm și alți factori, (în afară de comunicare), care pot influența satisfacția maritală, mai bine zis, care pot contribui la generarea sentimentului de insatisfacție maritală.

Neînțelegeri există în toate familiile, însă nu toate familiile ajung la disoluție.

Dezacordul dintre soți, cu privire la tot felul de probleme de viață cu care se confruntă o familie, este o sursă de tensiune, care, dacă nu este controlată, poate determina decizia de a nu mai trăi împreună.

Cuplurile stabile sunt mai unite, au o comunitate de opinii referitoare la situațiile ce apar în viața lor și reușesc să evite dezacordurile majore.

Cuplurile care au sfârșit prin a divorța sunt conflictuale și dezacorduri grave însoțesc aproape orice decizie sau domeniu al vieții de familie.

Iată care au fost ierarhiile acestor surse ce generează neînțelegeri, pentru fiecare dintre cele două subeșantioane:

Tabelul nr. 18

Surse de neînțelegeri în cele două subeșantioane

Persoane divorțate (% din subeșantion)

1. bani	63
2. gelozie	41
3. părinți	35
4. adulter	33
5. alcool	30
6. sarcini gospodărești	25
7. prieteni	23
8. petrecerea timpului liber	20
9. copii	20
10. relații sexuale	10
11. religie	1,5
12. politică	0

Persoane căsătorite (% din subeșantion)

1. bani	74
2. copii	25
3. sarcini gospodărești	22
4. părinți	18
5. petrecerea timpului liber	16
6. gelozie	16
7. alcool	13,5
8. prieteni	11
9. adulter	5
10. relații sexuale	5
11. politică	2,5
12. religie	0,3

Observăm că atât ierarhiile cât și ponderile procentuale ale surselor de neînțelegere sunt configurate în mod diferit, în cele două subeșantioane.

În cuplurile stabile, neînțelegerile pornesc de la aspecte obișnuite ale vieții domestice: cum să fie gospodărit bugetul familial, cum să fie educați copiii, cum să fie îndeplinite sarcinile gospodărești.

Și în viața cuplurilor dizolvate au fost prezente aceste motive. Aici accentul cade însă asupra unor factori care perturbă grav echilibrul cuplului, factori care, în cuplurile stabile sunt mult mai puțin frecvenți: **gelozia, adulterul, alcoolul, relațiile tensionate cu socrii**. Frecvența mare a acestor

situații în rândul divorțaților subliniază o dată mai mult două concluzii pe care le-am desprins deja din analiza anterioară:

- Importanța acceptării de către familia de origine a partenerului (și viceversa). Relațiile de animozitate cu familia soțului reprezintă un factor de mare nocivitate pentru viața cuplului. Pentru ca echilibrul să fie menținut, sunt necesare: fie ameliorarea acestor relații, fie acordul comun al celor doi soți pentru limitarea ingerințelor din partea părinților în viața lor intimă.

- Importanța comunicării dintre cei doi soți. Gelozia este, de obicei, un simptom al lipsei de încredere (sau de înțelegere reciprocă) dintre soți. Adulterul este urmarea unor experiențe de viață în care relațiile sexuale premaritale au fost mai dezvoltate sau a unei experiențe de muncă într-un mediu stimulat din acest punct de vedere. Pentru rezolvarea acestor situații, comunicarea sinceră și deschisă dintre parteneri, lămurirea tuturor neînțelegerilor, reconstruirea încrederii reciproce - sunt esențiale.

În privința alcoolului, cercetarea confirmă realitatea statistică, potrivit căreia acesta este un motiv foarte frecvent al divorțurilor.

Distribuția responsabilităților în gospodărie

Una dintre ipotezele cercetării consideră nemulțumirea față de modul cum sunt împărțite sarcinile gospodărești drept o sursă majoră a insatisfacției maritale și, deci, a disoluției familiei.

Teoretic, o distribuție mai echitabilă a responsabilităților în menaj elimină o bună parte din situațiile conflictuale din familie. Prin urmare, un model de relații conjugale bazat pe parteneriat ar fi mai favorabil stabilității cuplului.

Rezultatele cercetării noastre referitoare la aceste aspecte se pot desprinde din următorul tabel:

Tabelul nr. 19

„În familia dvs. cine se ocupa (se ocupă) mai mult de următoarele sarcini?”

	Persoane divorțate (%)				Persoane căsătorite (%)			
	mai mult soțul	mai mult soția	amândoi la fel	total	mai mult soțul	mai mult soția	amândoi la fel	total
cumpărături	23	52	25	100	26	37	37	100
reparații în casă	66	18	16	100	77	9	14	100
gătit	5	85	10	100	4	87	9	100
spălat rufe	2,5	89	8,5	100	1,6	90	8,4	100
spălat vase	2	84	14	100	1,6	73	25,4	100
curățenie	6,5	58,5	35	100	3,5	60,5	36	100
hotărăște cum se cheltuie banii	22	28	50	100	12	25	63	100
hotărăște cum se petrec concediile	22	16	62	100	8	10	82	100

Comentând tabelul de mai sus, concluziile sunt, în general, următoarele:

- În familiile care au ajuns la divorț, soțul se implică mai puțin în treburile gospodărești; acest lucru este foarte pregnant mai ales în ceea ce privește reparațiile din casă, sarcină tradițional masculină (probabilitate de eroare = 0,02).

- În schimb, în aceste familii, soțul este mai autoritar, el fiind cel care hotărăște cum se cheltuie banii și cum se petrec concediile (aceste situații sunt mult mai frecvente în subeșantionul de divorțați comparativ cu celălalt subeșantion - probabilitate de eroare = 0,000).

- Femeile divorțate erau obligate, în timpul mariajului lor, să muncească mai mult în gospodărie, în comparație cu femeile cu o căsnicie stabilă. Această diferențiere este în mod special valabilă în ceea ce privește: cumpărăturile, reparațiile din casă și spălatul vaselor (probabilitate de eroare = 0,02). În privința gătitului, a curățeniei și a spălăturii rufelor, putem spune că și femeile cu căsnicii stabile muncesc mult mai mult decât soții lor - deci, este o situație similară cu cea a femeilor care au divorțat.

- În cuplurile stabile există o mai mare colaborare între cei doi soți, în ceea ce privește îndeplinirea sarcinilor menajere, și acest lucru este mai vizibil în cazul deciziilor importante referitoare la viața de familie.

Prin urmare, aceste rezultate par să confirme ipoteza ce subliniază importanța, (pentru stabilitatea cuplului), a distribuției echitabile a responsabilităților familiale.

De altfel, indicele complex „**Colaborare**”, pe care l-am construit prin măsurarea frecvenței răspunsurilor '*Amândoi la fel*' la toți cei 8 itemi ai întrebării respective (vezi tabelul de mai sus) arată o clară discriminare între cele două subeșantioane. Acest indice este prezent în numai 40% din cazuri în subeșantionul de divorțați și în 60% din cazuri în eșantionul celor cu căsnicii stabile (probabilitatea de eroare = 0,02).

Abilitatea relațională. Conflictele conjugale

Am văzut, mai sus, care sunt principalele cauze ale neînțelegerilor și conflictelor din interiorul cuplului conjugal. În continuare, vom analiza care este forma concretă de manifestare a acestor conflicte. Ce fac, în general, oamenii atunci când se confruntă cu astfel de situații? Cum se comportă, cum reacționează? Depinde viitorul cuplului lor de felul lor de manifestare?

Acestea au fost câteva dintre întrebările la care cercetarea noastră a încercat să răspundă.

Strategii de abordare a conflictelor

Am solicitat, în primul rând, subiecților participanți la cercetare să ne spună ce strategii adoptă atunci când apar conflicte între ei și partenerii lor.

Rezultatele studiului au indicat mari diferențe între strategiile utilizate în cuplurile care au divorțat și cuplurile stabile.

Tabelul nr. 20

„Ce faceți când apar neînțelegeri?”

	Persoane divorțate (%)	Persoane căsătorite (%)
1. Cedează numai unul dintre soți	41	32,5
2. Cedează amândoi, ajungând la un compromis	20	56
3. Nu cedează niciunul, lasând problema nerezolvată	39	11,5
Total	100	100

În general, cuplurile dizolvate preferă înăbușirea, refularea situațiilor conflictuale, sperând că, lăsându-le nerezolvate, acestea nu se vor înscrie pe o traiectorie de escaladare. Faptul că aceste cupluri au ajuns la divorț ne arată însă nocivitatea supresiei situațiilor conflictuale, care, nerezolvate la timp, ajung să răbufnească cu o și mai mare violență. Putem trage, de aici, concluzia că este foarte important, pentru menținerea stabilității cuplului, ca partenerii să discute sincer, atât motivele de satisfacție, cât și pe cele de insatisfacție, să își exprime deschis nemulțumirile. Acesta este primul pas către o adaptare reciprocă a partenerilor la dorințele și exigențele celuilalt.

Compromisul este puțin folosit în cuplurile instabile, care demonstrează astfel că nu posedă această deprindere esențială pentru buna funcționare a relațiilor interpersonale. Persoanele divorțate nu sunt „antrenate” să exercite jocul cedărilor reciproce, până la atingerea unui punct acceptabil pentru ambii parteneri.

În limbaj popular se spune, despre aceste cupluri, în care nici un partener nu vrea să cedeze, că sunt ca două pietre tari care, atunci când intră în contact, scot scânteii.

O altă situație des întâlnită este aceea în care numai unul dintre soți cedează, pliindu-se astfel la pretențiile celuilalt și renunțând să își afirme propriul punct de vedere. Nici această situație nu este avantajoasă pentru stabilitatea cuplului, deoarece starea de dependență, de inferioritate și dezechilibru dintre parteneri, creată astfel, poate genera resentimente și frustrări.

Strategia predominant utilizată de cuplurile stabile este compromisul, dovedind astfel că stăpânesc această abilitate și că funcționarea unui real parteneriat între cei doi soți este cheia stabilității familiei.

Moduri de comportament în timpul conflictelor

Conflictele reprezintă unul dintre momentele cele mai delicate ale unei căsnicii. De multe ori, niște manifestări necontrolate pot provoca deteriorări grave ale climatului familial, iar regretele ulterioare nu mai sunt de nici un folos.

Și din acest punct de vedere cele două subeșantioane diferă în mod semnificativ. **Cuplurile stabile preferă să discute (fie calm, fie ridicând tonul)**, fără a ajunge însă la violențe sau jigniri. Țipetele, jignirile și violențele fizice sunt însă un comportament frecvent pentru cuplurile care vor divorța:

Tabelul nr. 21

„În timpul neînțelegerilor pe care le aveți (le-ați avut cu soțul (soția) dvs., cum vă comportați de obicei?”

	Persoane divorțate (%)	Persoane căsătorite (%)
1. Discutăm calm	17,3	44
2. Ridicăm tonul	35,5	48
3. Ajungem la jigniri	36,5	6
4. Ajungem la violențe	10,7	2
Total	100	100

Aceste cifre relevă o situație destul de alarmantă. Observăm că violența fizică și lipsa de respect dintre soți are ponderi îngrijorătoare. În ceea ce privește manifestările verbale, rezultatele cercetării indică o pondere semnificativ mai mare a „ridicării de ton” - a țipetelor - în subeșantionul persoanelor cu căsnicii stabile. Putem interpreta acest lucru prin posibilul rol de supapă de siguranță jucat de aceste manifestări, care acționează benefic, prin reducerea tensiunii dintre parteneri.

Sentimente „post conflict”

Nu numai cauzele sau modul de desfășurare a conflictelor diferențiază cele două subeșantioane, dar și sentimentele experimentate după încheierea conflictului.

În primul rând, persoanele divorțate, probabil și datorită violenței conflictelor, cunosc o intensitate mult mai mare a sentimentelor după disputele cu soțul lor. Conflictele lasă asupra lor urme mai adânci.

În al doilea rând, sentimentele încercate sunt diferite: dacă pentru persoanele din cuplurile stabile predomină tristețea (53%), persoanele divorțate manifestă în proporție aproape dublă (în comparație cu celălalt subeșantion) următoarele sentimente: mânie (27%); iritare (25%); furie (24%); nesiguranță (13%); durere (27%).

Este foarte dificil de făcut față unei astfel de furtuni de sentimente. De multe ori, sprijinul social oferit de rețeaua relațiilor interpersonale nu este suficient, fiind necesară intervenția specialiștilor.

Sprijinul social

Teoriile din domeniu³¹ subliniază rolul important jucat de sprijinul social în viața oamenilor, și anume, acela de moderator al stresului și al tensiunilor.

Conform acestor premise, cuplurile stabile sunt capabile să controleze stresul vieții cotidiene și datorită unui sprijin social mai extins și mai intens, cuplurile instabile fiind lipsite de un asemenea sprijin. Pe de altă parte, stresul fiind mai mare în cuplurile instabile, membrii acestora sunt înclinați să apeleze pe o scară mai largă la sprijinul social, pentru a modera acest stres.

Când discutăm despre sprijinul social trebuie să avem în vedere următoarele: sursele lui, formele lui și frecvența utilizării lui.

Pentru a nu dilua demersul cercetării, noi am luat în considerare numai sursele și formele sprijinului social, renunțând la analiza frecvenței utilizării sale.

- Formele sprijinului social: material, normativ (sfaturi), afectiv (îmbărbătare).

- Sursele sprijinului social: soțul, părinții, socrii, celelalte rude, prietenii, vecinii, colegii.

Rezultatele cercetării acestui aspect sunt sintetizate în următorul tabel:

Tabelul nr. 22

Sprijinul social (% din fiecare subeșantion)

Sursele de sprijin social	Formele de sprijin social					
	material		normativ		afectiv	
	Divor- țați	Căsăto- riți	Divor- țați	Căsăto- riți	Divor- țați	Căsăto- riți
Soțul	12	31	25	57	11	31
Părinții	54	34	50	29	19,5	11
Socrii	15,5	16	10	16	3	3
Celelalte rude	21	7	27	16	11,5	7
Prietenii	23	16,5	37	28,5	19,5	14
Vecinii	8	4	15	9	16	9
Colegii	7	7,5	14	14	16	11,5

³¹ Julie A. Polifka, *Coping mechanisms in dual career couples*, University of South Florida, 1986.

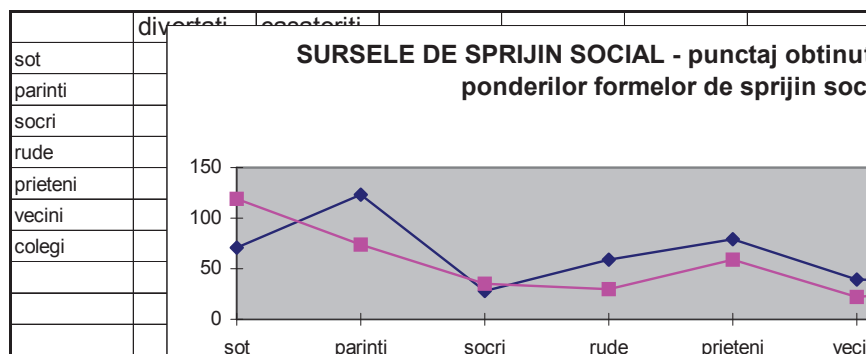
Diferențele dintre cele două subeșantioane în privința formelor de sprijin social

Clasificarea diferitelor forme de sprijin social utilizate nu este diferită de la un subeșantion la altul. Cel mai mult este folosit sprijinul material, urmat de cel normativ, pe ultimul loc aflându-se sprijinul afectiv. Este de remarcat însă folosirea mult mai intensă a tuturor formelor de sprijin social de către persoanele divorțate (întrebarea se referă la perioada când au fost căsătorite). Cei divorțați apelau mai mult la sprijinul social, chiar atunci când erau căsătoriți.

Diferențele dintre cele două subeșantioane în privința surselor de sprijin social

Și în acest caz, persoanele divorțate obișnuiau să utilizeze pe o scară mult mai largă (decât persoanele cu o căsnicie stabilă) toate sursele de sprijin social menționate, cu excepția soțului și a socrilor, unde persoanele nedivorțate au înregistrat ponderi procentuale mai mari. Aceste rezultate arată o situație de dependență materială, normativă și afectivă, a celor ale căror căsnicii s-au destrămat. Dependența lor se manifestă în special față de părinți, dar și față de rude și de prieteni. Graficul următor sugerează distribuția principalelor surse de sprijin social în cazul celor două subeșantioane ale cercetării.

Graficul nr. 3

Am putea afirma că persoanele cu o căsnicie stabilă primesc cea mai mare parte a sprijinului social din partea soțului, ceea ce le determină să folosească mai puțin celelalte surse. Persoanele divorțate, dimpotrivă, din diferite motive, nu s-au putut baza prea mult pe soțul lor, compensînd acest lucru prin utilizarea mai intensă a altor surse de sprijin social (în special, părinți). Prin urmare, utilizarea sprijinului social este modelată de calitatea

relațiilor conjugale, de modul în care cei doi soți știu să se sprijine reciproc în diversele împrejurări ale vieții.

CONCLUZII

Deși acest studiu are numeroase limite, el poate fi util celor ce intenționează să lucreze în domeniul serviciilor sociale de consiliere premaritală și maritală, deoarece și-a propus să găsească factorii ce favorizează stabilitatea familiei, precum și factorii ce predispun la disoluție.

În acest sens, vom prezenta o sinteză a principalelor rezultate ale cercetării, precum și unele recomandări pentru serviciile sociale familiale:

Factori ce favorizează stabilitatea cuplului

- **O diferență de vârstă** între soți care să se înscrie în limitele comportamentului demografic normal din punct de vedere statistic (să nu depășească patru ani). Atunci când soția este mai în vârstă decât soțul, stabilitatea cuplului este favorizată.

- **O perioadă de cel puțin doi ani de cunoștință înainte de căsătorie.** Dacă ar exista, într-o formă oarecare, obligativitatea de a parcurge un stagiul de consiliere premaritală, cei doi viitori soți ar avea posibilitatea să se cunoască mai bine și să construiască într-un mod optim viitoarea lor relație conjugală.

- **Prezența copiilor.** Funcționarea eficientă a serviciilor de planificare familială precum și un suport (în primul rând din partea statului) adecvat pentru creșterea și îngrijirea copiilor ar contribui simultan la ameliorarea a două probleme sociale: prăbușirea natalității și creșterea divorțialității.

- **Interacțiunea în cadrul cuplului** reprezintă un factor cheie al stabilității familiei, după cum a reieșit din cercetarea noastră. Acesta ar putea constitui domeniul predilect de acțiune al serviciilor de consiliere și terapie familială. Cei doi soți trebuie să învețe să-și cultive prieteni comuni, să fie angrenați în activități comune, să-și petreacă timpul liber împreună, să se dedice căminului lor. Ceea ce este cel mai important, ei trebuie să învețe să comunice într-un mod deschis, total și eficient, să-și împărtășească toate motivele de satisfacție și insatisfacție din toate domeniile vieții.

- **Abilitatea relațională.** Deși neînțelegerile, din diferite motive, sunt inevitabile în viața de cuplu, cei doi soți trebuie să achiziționeze acea abilitate relațională care să le permită să gestioneze conflictele fără a afecta în mod grav stabilitatea familiei. Ne referim aici la „arta” compromisului, la modul de comportare în timpul conflictelor (chiar dacă motivele de nemulțumire sunt expuse cât mai deschis cu putință, să nu se ajungă la violențe), la exteriorizarea sentimentelor.

Factori ce predispun la instabilitatea cuplului

- **Venituri mai mari obținute de soție, în comparație cu soțul.** Acest factor reprezintă un important risc pentru stabilitatea familiei. Acest dezechilibru, care prin intermediul schimbului psihosocial, afectează satisfacția maritală, poate fi compensat prin dezvoltarea interacțiunii în cadrul cuplului și a abilității relaționale.

- **Modelul familiei de origine - conflictual sau supraprotector.** Pentru a se elibera de sechelele unei socializări defectuoase din cadrul familiei de origine, este recomandată, în multe cazuri, psihoterapia individuală.

- **Relațiile sexuale premaritale.** Teoria pe care am construit-o încearcă să explice de ce aceste relații constituie un factor de risc, în special, în cazul femeilor. Este posibil ca relațiile sexuale premaritale să crească nivelul de aspirații legate de viața sexuală (deci, eventual, să genereze mai ușor insatisfacția sexuală). De asemenea, practicarea relațiilor sexuale premaritale denotă îmbrățișarea unor valori mai „liberale” în sfera sexualității, ceea ce, membrii conformiști ai societății acceptă greu, mai ales din partea unei femei,

- **Relații tensionate cu familiile de origine.** În cazul în care aceste relații nu se pot ameliora, este preferabil ca cei doi soți să-și construiască o strategie comună prin care să limiteze intruziunea familiilor de origine (părinți, soci) în viața lor conjugală. În acest sens, trebuie să existe la nivel național un demers politic coerent de susținere a familiilor tinere, astfel încât acestea să-și câștige cât mai rapid autonomia (în primul rând materială) față de familiile de origine.

- **Primii doi ani de căsnicie** constituie o perioadă de risc pentru că soții nu se cunosc reciproc suficient de bine sau pentru că interacțiunea de cuplu și abilitățile relaționale nu sunt consolidate.

- **Recăsătoririle** au o probabilitate redusă de supraviețuire, din motivele arătate în prezentarea detaliată a rezultatelor cercetării. Cuplurile formate prin recăsătorire trebuie să fie conștiente de acest risc și să apeleze din vreme la serviciile de consiliere familială.

- **Standardul economic redus** contribuie și el la instabilitatea cuplului, prin reducerea satisfacției familiale și printr-un risc crescut de producere a dezechilibrelor în cadrul schimbului psihosocial dintre soți. Un suport material pentru familiile sărace, ca și posibilitatea de a apela gratuit la serviciile familiale ar putea constitui strategii de ameliorare a acestei situații.

- **Gelozia**, motivată sau nu în plan real, este foarte distructivă pentru existența cuplului. Ea poate fi redusă prin cultivarea încrederii reciproce dintre cei doi soți și prin intensificarea interacțiunii de cuplu.

- **Adulterul** este provocat, printre altele, de o satisfacție maritală redusă. De multe ori, insatisfacția sexuală joacă un rol important în această decizie. În orice condiții, refacerea cuplului după o criză de o asemenea natură

este un moment delicat și necesită o mare voință din partea soților precum și metode profesionale eficiente de intervenție

- **Consumul exagerat de alcool** denaturează în mod grav viața de familie, chiar atunci când nu avem de-a face cu alcoolismul (încă). Nu intrăm aici în cauzalitatea fenomenului, reținem însă, din experiența altor societăți, că există metode cu șanse de reușită în lupta cu această deprindere.

- **Distribuția inechitabilă a responsabilităților în gospodărie.** Cercetarea noastră a arătat cu claritate că familiile în care soțul se implică prea puțin în efectuarea treburilor gospodărești (ceea ce duce la o supraîncărcare a femeii) au risc mare de disoluție. Acest risc este prezent și în familiile unde nu există un parteneriat real, unde există tendința ca unul dintre soți să fie autoritar, dominativ.

Am văzut, din prezentarea concluziilor, cât de utile ar putea fi serviciile de terapie a cuplului. Din păcate, până acum, încercările de creare a unor astfel de servicii au fost sporadice și inefective. Ele s-au izbit de dificultăți materiale, de lipsa specialiștilor, de piedici birocratice.

Ar fi necesară o campanie națională de promovare și susținere, de stimulare din partea statului a departamentelor sale specializate în protecția familiei.

Dacă mecanismele sociale spontane nu au fost capabile să răspundă acestei nevoi sociale, statul, ca promotor al interesului public, poate să dea un impuls inițiator și să supravegheze, mai departe, buna funcționare a serviciilor familiale de acest tip, într-un regim de piață liberă.